

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

1959 • 50 • 2009
EVROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

© Savet Evrope/Evropski sud za ljudska prava 2012. Ovaj prevod je nastao uz podršku Fiducijarnog fonda za ljudska prava Saveta Evrope www.coe.int/humanrightstrustfund. Tekst prevoda ne obavezuje Sud. Za sve dodatne informacije pročitajte ceo tekst obaveštenja o autorskom pravu na kraju ovog dokumenta.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe www.coe.int/humanrightstrustfund. It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe Cour européenne des droits de l'homme, 2012. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

PETO ODELJENJE

PREDMET DANILENKOV I OSTALI PROTIV RUSIJE

(Predstavka br. 67336/01)

PRESUDA
[Izvodi]

Ova verzija je ispravljena 23. aprila 2010. shodno pravilu 81. Poslovnika Suda

STRAZBUR

30. jula 2009.

PRAVOSNAŽNO

10/12/2009.

Ova presuda može podlegati redaktorskim izmenama.

U predmetu Danilenkov i ostali protiv Rusije,

Evropski sud za ljudska prava (Peto odeljenje), zasedajući u veću u čijem su sastavu bili:

Rait Maruste, *predsednik*,

Renate Jeger (Renate Jaeger),

Karel Jungvirt (Karel Jungwiert),

Anatolij Kovler (Anatoly Kovler),

Mark Filiger (Mark Villiger),

Izabel Bero-Lefevr (Isabelle Berro-Lefèvre),

Zdravka Kalajdžijeva (Zdravka Kalaydjieva), *sudije*,

Stiven Filips (Stephen Phillips), *zamenik sekretara odeljenja*,

Posle većanja iza zatvorenih vrata 14. aprila i 7. jula 2009,

Izriče sledeću presudu, koja je usvojena poslednjeg pomenutog datuma:

POSTUPAK

1. Predmet je formiran na osnovu predstavke (br. 67336/01), koju su protiv Ruske Federacije, po osnovu člana 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu: Konvencija) Sudu podnela trideset dva ruska državljanina, čija su imena niže navedena (u daljem tekstu: podnosioci predstavke) 9. februara 2001. Svi podnosioci predstavke članovi su kalinjingradskog ogranka Ruskog sindikata dokera (*Российский профсоюз докеров* - u daljem tekstu: RPD).

2. Podnosiocima predstavke, kojima je dodeljena pravna pomoć, zastupali su g. M. Česalin, predsednik RPD-a u kalinjingradskoj luci. Rusku državu (u daljem tekstu: Država) zastupali su jedan za drugim g. P. Laptev i gđa Milinčuk, bivši izaslanici Ruske Federacije pri Evropskom sudu za ljudska prava.

3. Podnosioci predstavke su pre svega tvrdili da su njihova prava na slobodu udruživanja i slobodu od diskriminacije bila povređena, kao i da nisu imali na raspolaganju delotvorne unutrašnje pravne lekove za svoje pritužbe u vezi s diskriminacijom.

4. Predstavka je proglašena prihvatljivom 19. oktobra 2004.

5. I podnosioci predstavke i Država dostavili su napomene o suštini stvari (pravilo 59. stav 1). Sud je odlučio, pošto se konsultovao sa strankama, da nije potrebno održati ročište o suštini stvari (pravilo 59. stav 3. *in fine*).

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI PREDMETA

...

A. Pozadina predstavke

8. Ogranak RPD osnovan je 1995. godine u luci Kalinjingrad, kao alternativa tradicionalnom Savezu radnika u pomorskom saobraćaju. Taj ogranak je zvanično registrovan pri odeljenju za pravosuđe u Kalinjingradu 3. oktobra 1995. godine.

9. Poslodavac podnosilaca predstavke privatno preduzeće Kalinjingradska komercijalna pomorska luka Co. Ltd. (*ЗАО «Морской торговый порт Калининград»* – „preduzeće luka”), osnovan je 30. juna 1998. na temelju reorganizacije preduzeća sa ograničenom odgovornošću „Komercijalna pomorska luka Kalinjingrad” i pravni je naslednik tog preduzeća. Uprava Baltičkog rejona Kalinjingrada zvanično je registrovala novo preduzeće kao pravno lice 20. jula 1998. Kao privatno preduzeće je 25. aprila 2002. transformisano u javno preduzeće pod istim nazivom (*ОАО «МППК»*).

10. Podnosioci predstavke su naveli da je 4. marta 1997. gubernator kalinjingradske oblasti izdao Uredbu br. 183 o formiranju regionalnog fonda za razvoj kalinjingradske oblasti (u daljem tekstu: Fond) i imenovao je pet zvaničnika kalinjingradske oblasne administracije u sastav Saveta Fonda. Sam gubernator postao je predsednik Saveta, dok je g. Karetni, prvi zamenik gubernatora, imenovan za upravnika Fonda.

11. Prema navodima podnosilaca predstavke, Karetni je između 1998. i 2000. bio član odbora direktora pomorske luke. U tom periodu Karetni je takođe, preko preduzeća pod nazivom „Regionk”, koje je bilo pod njegovom kontrolom, upravljao i dodatnom količinom od 35 posto deonica „Pomorske luke”. Tako je, po rečima podnosilaca predstavke, njihov poslodavac u predmetnom vremenu bio pod efektivnom kontrolom države: i neposredno (20 posto deonica u vlasništvu Fonda) i posredno (35 posto deonica kojima je upravljao visoki činovnik oblasne administracije).

12. Prema dokumentima koje je dostavila Država, „Pomorska luka Kalinjingrad” nalazila se u privatnom vlasništvu, a Fond je stekao samo 19,93 posto njenih deonica (0,09% u maju 1997. i 19,84% u maju 1998); s tih razloga, ne može se reći da je Država imala efektivnu kontrolu nad aktivnošću „Luke”. Sem toga, deonice preduzeća „Luka Kalinjingrad” koje su bile u vlasništvu Fonda prenete su 28. novembra 2000. na akcionarsko društvo „Zemland Eskima” (*ЗАО «Земланд Эскимма»*). Što se tiče

Karetnog, Država je u podnesku navela da je on bio član odbora direktora preduzeća „Luka Kalinjingrad”; međutim, u to vreme on nije bio državni činovnik. Tvrdnje podnosioca predstavke o tome da je on imao kontrolu nad „Regionkom” nisu potkrepljene dokazima. Država je sem toga tvrdila da je obim efektivne kontrole Države bio ograničen na nadzor nad načinom na koji preduzeće poštuje pozitivne propise.

B. Navodna diskriminacija od strane uprave „Luke”

13. U maju 1996. RPD je učestvovao u kolektivnom pregovaranju. Potpisan je novi kolektivni ugovor o radu, koji je radnicima pružao duži godišnji odmor i bolje uslove plaćanja. Zahvaljujući tome, za dve godine broj članova RPD-a povećan je sa 11 na 275 (prema stanju od 14. oktobra 1997. godine). Podnosioci predstavke su izjavili da je „Luka Kalinjingrad” u predmetnom vremenu zapošljavala više od 500 dokera (lučkih radnika).

14. RPD je 14. oktobra 1997. započeo dvonedeljni štrajk tražeći bolje plate, bolje uslove rada i zdravstveno i životno osiguranje. Štrajkom nisu ostvareni postavljeni ciljevi i on je prekinut 28. oktobra 1997.

15. Podnosioci predstavke su naveli da od 28. oktobra 1997. rukovodstvo luke Kalinjingrad maltretira članove RPD-a kako bi ih kaznilo za štrajk i podstaklo ih da istupe iz članstva u tom sindikatu.

1. Raspoređivanje Prebacivanje pripadnika RPD-a u specijalne radne brigade

16. Generalni direktor „Luke Kalinjingrad” izdao je 28. oktobra 1997. naredbu da se formiraju dve specijalne radne brigade (br. 109 i 110) koje su nazvane „rezervne brigade dokera” i brojale su po 40 ljudi. U početku su te brigade formirane radi starijih dokera ili dokera oštećenog zdravlja, koji nisu mogli da rade punom snagom. Imale su nedovoljan broj radnika (po šest radnika u poređenju s drugim radnim brigadama koje su imale od 14 do 16 radnika) za rad na utovaru i istovaru. Posle spajanja u jedinstvenu brigadu (br. 109) zadatak im je bio da rade po smenama od po osam sati, dok su druge radne brigade radile dnevnu pa noćnu smenu, u trajanju od po 11 sati. Naredbom od 28. oktobra 1997. stariji radnici i oni slabijeg zdravlja prebačeni su u novoformiranu radnu brigadu br. 117, dok je većina dokera koji su učestvovali u štrajku prebačena u „rezervne” brigade br. 109 i br. 110.

17. Po rečima podnosioca predstavke, njihovo radno vreme je znatno skraćeno zbog toga što su prebačeni u „rezervne brigade”, koje su radile samo u dnevnoj smeni. Do kraja novembra 1997. generalni direktor je nastojao da primora radnike da istupe iz sindikata RPD-a, tako što je sve one koji bi istupili iz sindikata smesta raspoređivao u „nesindikalne” radne brigade, kojima je bio dostupan stvarni rad sa utovarom i istovarom tereta.

18. Novi sastav radnih brigada ozvaničen je 1. decembra 1997, a generalni direktor je izdao naredbu o promeni rednog broja brigada. Podnosioci predstavke prebačeni su u četiri radne brigade u čijem su sastavu bili isključivo članovi RPD-a koji su učestvovali u štrajku (brigade br. 9, 10, 12 i 13). Radne brigade 12 i 13 imale su radni raspored sličan radnom rasporedu drugih radnih brigada, dok su brigade br. 9 i 10 (pređašnje brigade 109 i 110) raspoređene da rade dva dana zaredom po jedanaestočasovnu smenu, posle čega bi usledila dva dana odmora.

2. Smanjenje mogućnosti za zaradu u brigadama članova RPD-a

19. Po rečima podnosioca predstavke, do decembra 1997. u „Luci” je primenjivana praksa po kojoj su brigadiri (rukovodioci brigada) za vreme svoje smene imali mogućnost da redom biraju radne zadatke za svoje brigade. Posle 1. decembra 1997. generalni direktor je brigadire brigade RPD-a nezvanično lišio te mogućnosti, što je u praksi značilo da su im ostajali samo najgori i najneisplativiji poslovi. Zarade su smanjene za 50–75% zato što su oni prestali da dobijaju poslove na utovaru i istovaru koji se plaćaju po komadu, već su obavljali samo pomoćne poslove koji se plaćaju na sat, i to one za koje se dobija polovina standardne tarife.

20. Državni inspektor za rad je 21. januara 1998. predao načelniku Odeljenja za upravljanje ljudskim resursima nalog da poslodavac podnosioca predstavke dokerima u reorganizovanim radnim brigadama nadoknadi izgubljenu zaradu. Direktor Odeljenja za ljudske resurse je 2. februara 1998. odgovorio da je reorganizacija radnih brigada unutrašnja stvar preduzeća „Luka Kalinjingrad” i da, s obzirom na to da svi dokeri dobijaju jednaku zaradu za jednak rad nema pravnog osnova za isplatu nadoknade.

21. Podnosioci predstavke su dalje tvrdili da je njihov poslodavac namerno držao brigade s pripadnicima RPD-a u brojčanom stanju manjem od propisanog (u avgustu 1998. u brigadama br. 9 i 10 bila su po trojica dokera, dok su u brigadama 12 i 13 bila po dvanaestorica dokera) kako bi imao opravdanje za to što im ne poverava utovarno-istovarne poslove.

22. Prvi i drugi podnosilac predstavke požalili su se državnom inspektoratu za rad zbog preraspodele članova RPD-a u specijalne radne brigade. Načelnik državnog inspektorata za rad u rejonu Kalinjingrada izdao je 25. avgusta 1998. obavezujuće uputstvo (*предписание*) vršiocu dužnosti generalnog direktora kalinjingradske luke. Inspektorat je pre svega ustanovio da su dokeri određivani za radne brigade na osnovu svog sindikalnog članstva. Takav postupak predstavljao je kršenje člana 9. stav 1. Zakona o sindikatima i sprečavao je nekoliko radnih brigada da rade punim kapacitetom, zbog toga što su imale broj članova manji od propisanog. Inspektorat je naredio da se sve promene u sastavu radnih brigada ukinu (vrate na pređašnje stanje) kako bi radne brigade ponovo imale normalan broj članova.

23. Generalni direktor je 4. novembra 1998. naredio preraspodelu dokera iz četiri radne brigade RPD-a, od kojih je svaka u tom trenutku imala manje od pet radnika, u druge radne brigade. Preostali radnici u četiri radne brigade RPD-a su 1. decembra 1998. okupljeni kako bi formirali novu radnu brigadu (br. 14), a prvi podnosilac predstavke postavljen je za njenog brigadira.

3. Održavanje testa znanja iz propisa o bezbednosti

24. Od 15. aprila do 14. maja 1998. organizovano je godišnje testiranje znanja dokera o propisima koji se odnose na bezbednost na radu. Predstavniku RPD-a nije dopušteno da bude član komisije za testiranje, pa čak ni da prisustvuje testiranju.

25. Podnosioci predstavke su naveli da uslovi testiranja nisu bili pravični već da su bili pristrasni na štetu članova RPD-a: od 89 radnika koji nisu položili test, njih 79 su bili članovi RPD-a; na dan 1. juna 1998. u preduzeću „Luka Kalinjingrad” bilo je zaposleno 438 dokera, a od toga su samo 212 bili članovi RPD-a. Prema tvrdnji Države, samo 44 dokera koji su pali na testu bili su članovi RPD-a. Dokeri koji nisu položili test suspendovani su na nedelju dana sa utovarno-istovarnih poslova.

26. U drugom pokušaju testiranja održanom od 3. do 5. juna, 20 radnika je ponovo palo na testu, a od toga su njih 17 bili članovi RPD-a. Podnosioci predstavke su naveli da je nedelju dana posle testa dvojici dokera koji nisu bili članovi RPD-a dopušteno da rade, dok članovima RPD-a nije bilo dozvoljeno da rade i nije im bilo omogućeno da još jednom polažu test. Podnosioci predstavke su naveli da je rukovodstvo „Luke” nagradilo prelaznom ocenom na testu i dozvolom da se vrate na rad one koji su pristali da istupe iz članstva u sindikatu. Jedan podnosilac predstavke je morao da podnese otkaz i da nađe posao na drugom mestu, van luke.

27. Državni inspektor za bezbednost na radu je 25. avgusta 1998. naložio da se ponište rezultati testa znanja propisa o bezbednosti uz obrazloženje da sastav komisije za ocenjivanje rezultata testa nije bio dogovoren sa RPD-a. Inspektor je naložio da se test ponovo organizuje u roku od mesec dana, uz učešće RPD-a, kao i da dokerima budu podeljeni priručnici o propisima iz oblasti bezbednosti na radu.

28. Test je održan treći put 29. oktobra 1998, u prisustvu predstavnika RPD-a i jednog zvaničnika Inspektorata za bezbednost na radu. Od pet članova RPD-a koji su polagali test njih četvorica su dobili najviše ocene, dok je peti ocenjen vrlo dobrom ocenom.

4. Otpuštanja dokera 1998–1999.

29. Uprava „Luke” je 26. marta izdala obaveštenje o tome da će 112 dokera biti proglašeno viškom radne snage.

30. Dana 10. avgusta 1998. 33 dokera, koji su ranije radili s punim radnim vremenom, prebačeni su na rad po ugovoru, i to po pozivu „u slučaju potrebe”. Podnosioci predstavke su istakli da je od ukupnog broja dokera prebačenih na rad po ugovoru njih 27 (81,8 posto) pripadalo RPD-u, iako je u tom trenutku samo 33 posto radnika „Luke” bilo u članstvu tog sindikata. Podnosioci predstavke su tvrdili da su dokeri koji su prebačeni na rad po ugovoru u proseku imali više kvalifikacije od onih koji su ostali da rade na neodređeno vreme s punim radnim vremenom.

31. Generalni direktor je 11. novembra 1998. naredio da 47 dokera bude proglašeno viškom radne snage. Načelnik kadrovskog odeljenja (Odeljenja za upravljanje ljudskim resursima) dostavio je 20. novembra 1998. rešenja za 35 dokera, a od tog broja njih 28 su bili članovi RPD-a (po rečima podnosilaca predstavke). Podnosioci predstavke su naveli da ipak nije došlo do praktičnog otpuštanja zbog toga što je za to bio potreban pristanak njihovog sindikata, koji nikada ne bi bio dat i koji uopšte nije ni bio tražen. Umesto toga, 18. decembra 1998. petnaestorica dokera iz radne brigade RPD-a obaveštena su da će od 18. februara 1999. njihovo radno vreme biti skraćeno sa 132 časa mesečno, na samo 44. Pošto je razmotrio žalbu dokera, tužilac za saobraćajna pitanja Baltičkog rejona ocenio je da proizvoljno skraćanje radnog vremena za sasvim mali broj radnika (njih 15 od 365 dokera, a od toga je 116 dokera imalo iste kvalifikacije kao i dokeri koji su uložili žalbu) bez njihove saglasnosti predstavlja kršenje ustavnog načela jednakosti i u suprotnosti je sa članom 25. Zakonika o radu. Tužilac je 10. februara 1999. naložio da generalni direktor „Luke” ispravi ta kršenja.

32. Žalbu sudu uložili su i dokeri koji su potom podneli predstavku Sudu u Strazburu – to su učinili prvih šest podnosilaca predstavke, kao i deveti, deseti, jedanaesti i osamnaesti podnosilac predstavke. Oni su tražili da Sud proglasi njihovo prebacivanje (na rad po ugovoru) nezakonitim postupkom, kao i da bude priznata činjenica da su diskriminirani zbog članstva u sindikatu, da im se nadoknadi razlika u zaradi i da im se isplati naknada za moralnu štetu koja im je naneta.

33. Baltički rejonski sud Kalinjingrada je 25. januara 2000. godine doneo rešenje o delimičnom ispunjenju zahteva dokera koji su uložili žalbu. Rejonski sud je zaključio da nije bilo osnova za prebacivanje jednog malog dela dokera na rad sa skraćenim radnim vremenom, te je to, samim tim, bio nezakonit postupak. Rejonski sud je takođe obavezao rukovodstvo „Luke” da podnosiocima žalbe isplati razliku u zaradi i da im, pored toga, isplati nadoknadu za moralnu štetu koja im je naneta. Međutim, sud je odbio da prizna činjenicu diskriminacije po osnovu članstva u RPD-a zato što dokeri koji su podneli žalbu nisu dokazali diskriminacione namere lučke uprave.

5. Žalba Međunarodnoj federaciji transportnih radnika (MFT) i novi kolektivni ugovor

34. RPD je 26. januara 1999. podneo žalbu Međunarodnoj federaciji transportnih radnika, MTF. MTF je pozvala rukovodstvo luke da prestane da vrši diskriminaciju članova RPD-a i zapretio je međunarodnim bojkotom tereta koji kao polazište ima kalinjingradsku luku.

35. Posle međunarodnog sindikalnog pritiska koji je organizovao i sproveo MTF, uprava „Kalinjingradske luke” i RPD su 22. marta 1999. potpisali sporazum. Rasformirane su radne brigade sastavljene isključivo od članova RPD-a, članovi RPD-a su prebačeni u druge brigade gde im je bio obezbeđen potpun pristup radnim zadacima na utovaru i istovaru, i uveden je jednoobrazni sistem bonusa za rad.

36. Podnosioci predstavke su naveli da su uslovi tog sporazuma poštovani do 19. avgusta 1999, kada su najaktivniji članovi RPD-a ponovo prebačeni u radnu brigadu sastavljenu isključivo od članova RPD-a.

C. Postupci pred domaćim vlastima

1. Pokušaj pokretanja krivičnog postupka protiv generalnog direktora „Luke”

37. RPD je 1998. zatražio od Baltičkog saobraćajnog tužilaštva da pokrene krivičnu istragu aktivnosti Kaliničenka, generalnog direktora preduzeća koje upravlja „Lukom” i da ga po članu 136. Krivičnog zakonika optuži za kršenje načela ravnopravnosti u odnosu na podnosioc predstave.

38. Baltičko saobraćajno tužilaštvo je 24. septembra 1998. odbilo da pokrene krivični postupak protiv Kaliničenka, budući da u predistražnim radnjama nije ustanovljena direktna Kaliničenkova namera da diskriminiše podnosioc predstave.

39. Novi zahtev podnosilaca predstavke da se pokrene krivični postupak protiv rukovodstva „Luke” zbog navodne diskriminacije koji je uložen 29. novembra 2004, odbačen je 9. decembra 2004. Zato što nije postojao *corpus delicti*, budući da Baltičko saobraćajno tužilaštvo nije utvrdilo da postoji direktna namera da se izvrši diskriminacija podnosilaca predstavke. Prema navodima Države, podnosioci predstavke nisu uložili žalbu na tu odluku.

2. Postupak za utvrđivanje diskriminacije i naknade

40. RPD je 12. decembra 1997. podneo tužbu u ime svojih članova, uključujući tu šest podnosilaca predstavke (Sinjakova, Kasjanova, Koržačkina, Žarkiha, Kalčevskog i Dolgaljeva), baltičkom Okružnom sudu u Kalinjingradu. RPD je tražio od suda da politiku rukovodstva „Luka” proglasi diskriminacionom i da donese rešenje o isplati naknade za izgubljenu zaradu i za nematerijalnu štetu koju su tužiitelji pretrpeli.

41. RPD je 18. avgusta 1998. toj tužbi priključio još privatnih tužitelja (12 podnosilaca predstavke – Danilenkova, Sošnjikova, Morozova, Trojnjikova, Kiseljeva, Bičkova, Puškareva, Siljvanoviča, Oksenčuka, Grapčuka, Careva i Miljinca) i dostavio je dopunske dokaze o diskriminaciji.

42. RPD je 21. aprila 1999. u ime svojih članova podneo tužbu u konačnoj verziji.

43. Baltički Okružni sud Kalinjingrada odbacio je tužbu RPD-a 28. maja 1999. Sud je ustanovio da tužba nije potkrepljena dokazima i zaključio je da se rukovodstvo „Luke” ne može smatrati odgovornim za neravnomernu raspodelu dobro plaćenih utovarno-istovarnih poslova. Podnosioci tužbe su uložili žalbu na tu odluku.

44. Kalinjingradski oblasni sud je 6. oktobra 1999, rešavajući u žalbenom postupku, poništio presudu od 28. maja 1999. i vratio je na ponovno razmatranje. Oblasni sud je istakao da je prvostepeni sud propustio da utvrdi da li je premeštanje dokera iz jedne u drugu brigadu moglo biti motivisano željom za odmazdom protiv podnosilaca tužbe zbog njihovog učešća u štrajku i zbog članstva u RPD-u. Taj sud je takođe ustanovio da je prvostepeni sud ignorisao pritužbu podnosilaca tužbe zbog toga što su im, posle premeštanja u drugu radnu brigadu, zarade bile umanjene u poređenju sa zaradama njihovih kolega. Oblasni sud je upozorio prvostepeni sud da od tuženoga nije pribavio dokumenta o isplatama zarada dokerima, već je odbio zahtev koji su podnosioci tužbe u tom smislu uputili. Oblasni sud je zaključio da zaključak prvostepenog suda o tome da nije bilo diskriminacije nije bio zakonit ni opravdan zato što su navedene manjkavosti sprečile taj sud da valjano oceni argumente podnosilaca tužbe u svetlosti svih relevantnih informacija.

45. Baltički rejonski sud Kalinjingrada je 22. marta 2000. doneo novo rešenje. Okružni sud je zaključio da je tvrdnja o diskriminaciji bila neosnovana zato što podnosioci tužbe nisu uspeli da dokažu nameru rukovodstva da ih diskriminiše. Okružni sud je taj zaključak doneo na osnovu izjava rukovodilaca „Luke” i lučkih radnika. Rukovodioci su objasnili da su radne brigade u čijem su sastavu bili samo članovi RPD-a bile formirane da bi se ublažila napetost koja je među zaposlenima tinjala zbog neprijateljskog stava štrajkača prema kolegama koji nisu učestvovali u štrajku. Dokeri su negirali da su od rukovodstva dobili bilo kakva uputstva u pogledu raspodele utovarno-istovarnih poslova. Sud se takođe pozvao na odluku Tužilaštva od 24. septembra 1998. i presudio da preduzeće koje gazduje lukom ne može biti odgovorno za navodne akte diskriminacije, budući da nije utvrđeno da je kod njegovog rukovodstva postojala namera za vršenje diskriminacije. Sud je ukazao i na mali broj podnosilaca tužbe (29) u poređenju sa ukupnim brojem učesnika u štrajku (213) i na osnovu svega toga je zaključio kako sledi:

„... sam po sebi zahtev za priznavanje diskriminacije zbog članstva u određenoj društvenoj organizaciji, koji je podneo samo mali broj članova te organizacije, svedoči o tome da nije bilo diskriminacije, dok položaj tužilaca predstavlja posledicu njihovih pojedinačnih akcija i odlika i dejstva objektivnih činilaca.”

46. Baltički rejonski sud je smanjenje zarada podnosilaca tužbe pripisao njihovim pojedinačnim greškama (na primer, tome da nisu mogli da polože test iz poznavanja propisa o zaštiti na radu), kao i ukupnom smanjenju obima tereta koji podleže poslovima pretovara u luci. Međutim, na predlog tuženoga, sud je podnosiocima tužbe dosudio nominalnu kompenzaciju u vidu razlike u plati za dva meseca koja su usledila njihovom raspoređivanju u nove radne brigade. Podnosioci predstavke su uložili žalbu na tu presudu.

47. Oblasni sud Kalinjingrada je 14. avgusta 2000. naložio da se prekine parnični postupak u delu koji se odnosio na tužbu zbog diskriminacije. Taj sud je odlučio da se postojanje diskriminacije može ustanoviti samo u okviru krivičnog postupka u odnosu na konkretnog zvaničnika ili neko drugo fizičko lice. Pravna lica, kao što je preduzeće za gazdovanje lukom, ne mogu snositi krivičnu odgovornost. S tih razloga, sud je zaključio da nije u njegovoj nadležnosti da razmatra tužbu po osnovu diskriminacije protiv lučkog preduzeća. Što se preostalog dela tužbe tiče, taj sud je potvrdio presudu od 22. marta 2000.

48. Svi podnosioci predstavke su 9. jula 2001. podneli novu tužbu protiv lučkog preduzeća. Tražili su da se prizna da su bili diskriminisani zbog članstva u RPD-u i da su njihova prava na jednaku platu za jednak rad i prava na pristup radu bila povređena; takođe su tražili da lučko preduzeće ispravi greške koje je počinilo kršenjem tih prava i da im isplati naknadu za nematerijalnu štetu.

49. Mirovni sudija Prvog sektora Baltičkog rejona Kalinjingrada doneo je 18. oktobra 2001. godine privremenu odluku (*определение*), odbacivši zahtev za zvanično priznanje, odnosno konstataciju da su podnosioci predstavke bili diskriminisani. Taj sud je podržao način razmišljanja na kome je bila zasnovana presuda od 14. avgusta 2000. Saglasio se sa stanovištem da nije nadležan da utvrđuje da li je bilo ili nije bilo diskriminacije zato što se takva činjenica može ustanoviti samo u krivičnom postupku; međutim, pravno lice ne može snositi krivičnu odgovornost.

50. Podnosioci predstavke su uložili žalbu na tu odluku baltičkom rejonskom sudu Kalinjingrada, koji je 6. decembra 2001. godine podržao odluku od 18. oktobra 2001.

3. Odluka Dume Kalinjingradske oblasti

51. RPD je uputio žalbu Kalinjingradskoj oblasnoj Dumi, zbog toga što je, kako je naveo, poslodavac povredio prava njegovih članova. Stalni komitet Dume za socijalnu politiku i zdravstvenu zaštitu doneo je 15. novembra 2001. rezoluciju u kojoj je izrazio zabrinutost zbog situacije koju su opisali podnosioci žalbe. Tu je pre svega navedeno sledeće:

„... 3. U preduzeću za gazdovanje kalinjingradskom lukom primenjuju se različiti uslovi rada za radnike, u zavisnosti od njihovog sindikalnog članstva. Rezultat je to što poslodavac stavlja članove RPD-a na mesta s nepovoljnim radnim uslovima, u poređenju sa onima koji ne pripadaju navedenom sindikatu.

4. RPD je s razlogom otvorio pitanje diskriminacije u kalinjingradskom lučkom preduzeću u vezi sa članstvom u sindikatu...”

52. Komitet Dume je 29. novembra 2001. poslao pismo kalinjingradskom tužiocu, tražeći od njega da preduzme neodložne mere u odbranu prava članova RPD-a i da razmotri mogućnost pokretanja krivičnog postupka protiv rukovodstva preduzeća za gazdovanje lukom.

4. Ostali sudski postupci pred domaćim sudovima, po različitim žalbama

(a) Lišenje bonusa (premija) i gubitak zarade

53. Od 8. do 15. novembra 1998. drugi, treći, četvrti, deveti i osamnaesti podnosilac predstavke i četvorica njihovih kolega učestvovali su na sindikalnoj konferenciji u Danskoj. Oni su unapred tražili od rukovodstva lučkog preduzeća dozvolu za učešće na konferenciji, ali nikakav odgovor nisu dobili. Rešenjima od 18. decembra 1998. i 30. marta 1999. ukinute su godišnje premije (bonusi) učesnicima konferencije jer su oni, navodno, bez dozvole odsustvovali s posla. Dokeri su uložili žalbu sudu.

54. Baltički rejonski sud Kalinjingrada je 1. novembra 1999. ustanovio da je uprava luke bila dužna da podnosiocima tužbe dozvoli da prisustvuju sindikalnoj konferenciji jer je njihovo pravo na takvo odsustvo bezuslovno zajemčeno članom 25. stav 6. Zakona o sindikatima. Sud je proglasio rešenjima kojima se podnosioci tužbe lišavaju godišnjih bonusa (premija) nezakonitima i naložio je upravi „Luke” da im isplati naknade. Na tu presudu nije uložena žalba.

(b) Ukidanje disciplinske kazne protiv osamnaestog podnosioca predstavke

55. Osamnaesti podnosilac predstavke je 10. januara 1999. disciplinski kažnjen zbog toga što se 14. decembra 1998, na državni praznik, nije pojavio na poslu. Osamnaesti podnosilac predstavke je uložio žalbu na tu disciplinsku kaznu; u njoj je naveo da je on izabrani sindikalni vođa, te da je stoga potrebna saglasnost sindikata da bi on mogao da bude disciplinski kažnjen.

56. Baltički rejonski sud Kalinjingrada je 11. januara 2000. doneo rešenje po žalbi (osamnaestog podnosioca predstavke). Rejonski sud je ukinuo disciplinsku kaznu uz obrazloženje da se uprava „Luke” nije obratila sindikatu kako bi dobila saglasnost, što je morala da učini shodno članu 235. Zakonika o radu.

(c) Ukidanje disciplinske kazne izrečene zbog odbijanja obavljanja posla koji zahteva niže kvalifikacije

57. Dokeri iz radne brigade br. 14, koja se sastojala isključivo od članova RPD-a, dobili su 15. januara 1999. naredbu da očiste teritoriju luke od snega. Dokeri su odbili da ispune taj zadatak zato što se od njih, prema kolektivnom ugovoru, moglo tražiti da obavljaju poslove za koje su potrebne niže kvalifikacije samo ako bi to bilo potrebno za obezbeđivanje utovarno-istovarnih radova, a to u ovom slučaju nije odgovaralo stvarnosti. Oni ostaju u luci, u stanju pripravnosti, do isteka svoje smene. Uprava „Luke” je 21. januara naredila da im se taj dan računa kao neopravdano odsustvo, odredila im je disciplinske kazne i lišila ih bonusa (premijske) za januar.

58. RPD je poveo postupak pred sudom u ime svojih članova – drugog, trećeg, četvrtog, petog i šestog, kao i devetog podnosioca predstavke. U tužbi je navedeno da disciplinska kazna treba da bude ukinuta, a plate i bonusi koji su uskraćeni treba da budu isplaćeni dokerima.

59. Baltički rejonski sud Kalinjingrada je 10. oktobra 2000. rešio u korist podnosilaca tužbe. Taj sud je ustanovio da neopravdano premeštanje kvalifikovanih dokera na nekvalifikovane radne zadatke koji ne odgovaraju njihovim kvalifikacijama predstavlja povredu njihovih radnih prava i da stoga ne mogu biti kažnjeni za neopravdano odsustvo, jer su oni stajali i čekali u radnom prostoru luke da dobiju utovarno-istovarne poslove. Pored toga, taj sud je ukazao na to da su podnosioci tužbe izabrane sindikalne vođe, pa je s tog razloga potreban i pristanak sindikata da bi im bilo moguće izreći disciplinsku kaznu; takvog pristanka nije bilo. Preduzeću za gazdovanje lukom naloženo je da ukine disciplinsku meru i da podnosiocima tužbe isplati naknadu za izgubljenu zaradu i bonuse (premijske), kao i da snosi sudske troškove.

(d) Nezakonito otpuštanje šesnaestog podnosioca predstavke

60. Šesnaesti podnosilac predstavke otpušten je 14. maja 1999, uz obrazloženje da se, navodno, pojavio na poslu u pijanom stanju. Šesnaesti podnosilac predstavke se obratio sudu zbog toga što je otpušten s posla.

61. Oblasni sud Kalinjingrada je 25. avgusta 1999. doneo pravosnažno rešenje u korist podnosioca tužbe, obavezavši upravu „Luke” da ga vrati na posao i da mu isplati platu koju bi dobio za vreme tog prinudnog odsustva. Sud je, pre svega, ukazao na to da tuženi nisu predložili nikakve dokaze da je šesnaesti podnosilac predstavke bio pijan.

(e) Nezakonita disciplinska kazna

62. Naredbom od 10. decembra 1999, devetnaesti, dvadeseti, dvadeset šesti i trideset drugi podnosilac predstavke ozbiljno su ukorenjeni u disciplinskom postupku koji je vođen protiv njih zbog toga što su, navodno, bez ovlašćenja ranije otišli s posla (pre isteka radnog vremena). Postupajući

u ime tih podnosilaca predstavke, RPD se obratio sudu podnoseći žalbu zbog disciplinske sankcije koja im je izrečena.

63. Baltički rejonski sud Kalinjingrada je 29. novembra 2001. doneo rešenje u korist RPD. Rejonski sud je ustanovio da tuženi („Kalinjingradska luka”) nije dokazao neovlašćeno odsustvo s posla. Sud je poništio spornu naredbu i dosudio je podnosiocima predstavke o kojima je reč naknadu za pretrpljenu nematerijalnu štetu.

(f) Nezakonito pozivanje na odgovornost za nesrećni slučaj

64. Osamnaesti podnosilac predstavke povređen je na radnom mestu 20. juna 2000. Specijalna komisija je ustanovila da je on sam bio odgovoran za taj nesrećni slučaj zato što, navodno, nije poštovao propise o zaštiti na radu. Predstavnik RPD-a (dvadeset četvrti podnosilac predstavke) nije se složio sa zaključkom te komisije. Uprkos tome, osamnaesti podnosilac predstavke ukoren je u disciplinskom postupku i on i njegov brigadir (treći podnosilac predstavke) izgubili su bonus (premiju) koja im je pripadala za jun. U ime osamnaestog i trećeg podnosioca predstavke RPD je uložio žalbu sudu zbog tih odluka Komisije.

65. Mirovni sudija Prvog sektora Baltičkog rejona Kalinjingrada zaključio je 13. aprila 2001. da zaključci Specijalne komisije nisu održivi sa stanovišta svedočenja očevidaca. Sud je ukinuo disciplinsku kaznu izrečenu osamnaestom podnosiocu predstavke i obavezao je preduzeće za gazdovanje kalinjingradskom lukom da njemu i njegovom brigadiru isplati premiju (bonus) za jun.

(g) Nezakonit premeštaj trećeg podnosioca predstavke u niže zvanje

66. Nalogom od 19. jula 2000. treći podnosilac predstavke je smenjen s položaja brigadira i vraćen u zvanje običnog dokera, uz obrazloženje da je, navodno, zakazao u dužnostima rukovodioca radne brigade. RPD je osporio tu naredbu, pokrenuvši sudsku parnicu u ime trećeg podnosioca predstavke.

67. Mirovni sudija Prvog sektora Baltičkog rejona Kalinjingrada 7. maja 2001. delimično je zadovoljio zahteve iz tužbe. Sud je ustanovio da premeštaj u niže zvanje nije bio usaglašen sa RPD-om, a podnosilac predstavke je u tom sindikatu obavljao izbornu funkciju. Sud je poništio naredbu o premeštaju i obavezao je preduzeće za gazdovanje lukom da isplati naknadu za izgubljenu zaradu i nematerijalnu štetu, kao i sudske troškove.

(h) Ograničenje pristupa sindikalnih vođa luci

68. Direktor za upravljanje ljudskim resursima „Kalinjingradske luke” je 15. maja 2001. izdao naredbu kojom se predstavnicima RPD-a dopušta da uđu u luku samo radi posete članovima RPD-a na njihovim radnim mestima i u njihovo radno vreme. Na osnovu te naredbe, drugom podnosiocu predstavke nije bilo dopušteno da uđe u luku.

69. Baltički saobraćajni tužilac je 20. juna 2001. ustanovio da se tom naredbom krše jemstva slobodnog pristupa sindikalnim vođima na radna mesta članova sindikata, sadržana u članu 231. Zakonika o radu i člana 11. stav 5. Zakona o sindikatima, i naložio je generalnom direktoru „Luke” da ispravi to kršenje.

70. Generalni direktor luke je 16. jula 2001. izdao novu naredbu, br. 252, kojom se uređuje pristup luci sindikalnih vođa RPD-a. U tom rešenju se, *inter alia*, navodi da je pristup moguć samo između osam ujutru i 20 sati uveče na osnovu „jednokratnih”, unapred izdatih propusnica u kojima se mora precizirati konkretno mesto i cilj posete.

71. Baltički saobraćajni tužilac je 26. novembra 2001. zatražio da generalni direktor „Luke” ukine svoju naredbu br. 252 kao nezakonitu. Lučka uprava je odbila da ispuni taj zahtev.

72. Baltički saobraćajni tužilac je 23. januara 2002. pokrenuo građansku parnicu u ime drugog podnosioca predstavke protiv lučkog preduzeća, tražeći da naredba br. 252. bude proglašena nevažećom.

73. Mirovni sudija Prvog sektora Baltičkog rejona Kalinjingrada dopustio je da se odvija parnica i proglasio je naredbu kojom se ograničava pristup luci za sindikalne vođe nezakonitom, navodeći, pored toga, da u delu u kome se zahteva da se unapred dobije dozvola za ulazak ta naredba predstavlja i kršenje člana 231. Zakonika o radu. Na tu presudu nije uložena žalba.

D. Premeštaj dokera koji nisu članovi RPD-a u novo preduzeće

1. Osnivanje novog preduzeća i premeštaj zaposlenih

74. U avgustu-septembru 1999. uprava „Kalinjingradske luke” osnovala je kompaniju-ćerku za utovarno-istovarne poslove TPK (*ООО «Транспортно-погрузочная компания»*), koja je zaposlila 30 novih dokera. Od septembra 1999. do novembra 2000. dokeri preduzeća TPK radili su zajedno s lučkim dokerima u mešovitim radnim brigadama.

75. Novi kolektivni ugovor o radu potpisan je 27. novembra 2000. između uprave „Kalinjingradske luke” i Sindikata radnika u pomorskom saobraćaju. Taj ugovor je, između ostalog, predviđao da svi utovarno-istovarni radovi budu povereni preduzeću TPK, a pored toga bilo je predviđeno povećanje zarada, obezbeđivanje dodatnog zdravstvenog osiguranja i poseban novčani dodatak za sportske aktivnosti.

76. U decembru 2000. i januaru 2001. uprava „Luke” je većini dokera ponudila unosan prelazak u TPK, ali su, navodno, svi članovi RPD-a bili isključeni iz tog premeštaja. U januaru 2001. preostali članovi RPD-a su raspoređeni u dve radne brigade. Generalni direktor „Luke” je saopštio podnosiocima predstavke da će svi utovarno-istovarni poslovi biti

preorijentisani na TPK, budući da licenca za obavljanje tih poslova lučkog preduzeća ističe 1. oktobra 2001.

77. U aprilu 2001. članovi RPD-a su se našli u situaciji u kojoj im je upola skraćeno vreme ostvarivanja moguće zarade, zato što im je zabranjeno da rade u noćnoj smeni. Njihova mesečna zarada je na taj način pala na 55 dolara, dok su u isto vreme dokeri koji nisu bili članovi RPD-a u proseku zarađivali 300 dolara mesečno.

78. U junu 2001. godine zarada članova RPD-a je dodatno smanjena, sada na 40 dolara mesečno.

79. Posledica tog konflikta bilo je to što je broj članova RPD-a smanjen sa 290 (koliko je iznosio 1999.) na samo 24 prema stanju od 6. decembra 2001.

80. U februaru 2002. godine preostali članovi RPD-a (22 dokera) proglašeni su viškom radne snage i otpušteni su s posla. Drugi podnosilac predstavke je zadržan na poslu: on je bio zamenik predsednika nadzornog odbora RPD-a, pa je za njegovo otpuštanje bila neophodna saglasnost RPD-a. Podnosioci predstavke su naveli da je on zadržan na poslu samo radi formalnog očuvanja privida jer nije imao nikakve mogućnosti da nešto zaradi.

2. Parnični postupak zbog premeštaja zaposlenih

81. RPD je 18. marta 2002. u ime dokera – od prvog do petog podnosioca predstavke, devetog do jedanaestog, šesnaestog i od osamnaestog do trideset drugog – pokrenuo parnicu protiv preduzeća za gazdovanje „Lukom” i TPK, zahtevajući da članovi RPD-a budu vraćeni na posao i da im budu isplaćene naknade za izgubljenu zaradu i za nematerijalnu štetu koja im je naneta. RPD je takođe zatražio od suda da konstatuje povredu prava podnosioca predstavke na slobodu udruživanja i da ponašanje poslodavca proglasi diskriminacionim prema tužiteljima, po osnovu njihovog članstva u RPD-u.

82. Baltički rejonski sud Kalinjingrada je 24. maja 2002. izrekao presudu. Sud je ustanovio da je u novembru 2000. odbor direktora „Kalinjingradskog lučkog preduzeća” odlučio da preusmeri sve utovarno-istovarne poslove na TPK. Od 30. novembra 2000. do aprila 2001. godine 249 dokera premešteno je na rad u TPK, a u decembru 2000. svi utovarno-istovarni terminali i oprema su ili prodati ili iznajmljeni novom preduzeću. Sud je na osnovu toga zaključio da je stvarna namera poslodavca bila da promeni organizacionu strukturu radne jedinice za utovar i istovar i nije bilo osnova za smanjenje broja zaposlenih. Sud je proglasio otpuštanje podnosioca predstavke nezakonitim i obavezao je TPK da ih vrati na posao, da im isplati izgubljenu zaradu kao i nadoknadu za nematerijalnu štetu koja im je naneta.

83. Sud je takođe razmotrio tvrdnje podnosioca predstavke da su bili diskriminisani. Pozivajući se na izjave nekoliko brigadira dokerskih radnih

brigada, taj sud je ustanovio da su u novembru 2000. svi dokeri pozvani na sastanak na kome je razmatran njihov prelazak u preduzeće TPK. Podnosioci predstavke nisu bili sprečeni da prisustvuju tom sastanku i ponuđena im je mogućnost da se prijave za prelazak u to preduzeće. Oni su, međutim, odbili da urade bilo šta bez saveta predsednika Nadzornog odbora sindikata. Na pitanje suda zbog čega nisu podneli pojedinačne prijave za premeštaj (u drugo preduzeće), podnosioci predstavke su izjavili da su bili uvereni da će dobiti negativan odgovor svog poslodavca.

84. Brigadiri su takođe svedočili da je drugi podnosilac predstavke (zamenik predsednika Nadzornog odbora sindikata) bio na tom sastanku i zalagao se protiv prelaska u TPK. Sud je potom ispitao letke koje je delio RPD i pritužbu dvadeset četvrtog podnosioca predstavke upućenu tužilaštvu. Iz letaka se moglo uvideti da je RPD vodio doslednu kampanju protiv prelaska u TPK i zalagao se za ostanak u preduzeću za gazdovanje lukom, dok se pritužba tužilaštvu odnosila na navodno primoravanje radnika da pređu u TPK. Sud je zaključio da su predloženi dokazi u suprotnosti s tvrdnjama podnosilaca predstavki o tome da RPD nije bio obavešten o premeštaju radnika, kao i o tome da članovima sindikata nije pružena mogućnost da pređu u TPK. Sud je kao neosnovane odbacio pritužbe podnosilaca predstavke zbog navodne diskriminacije i zbog kršenja njihovog prava na slobodu udruživanja.

85. Sud je na kraju naložio da presuda bude bez odlaganja izvršena u delu koji se odnosi na vraćanje podnosilaca predstavke na posao.

86. Kalinjingradski oblasni sud je 7. avgusta 2002. u žalbenom postupku vođenom po žalbi preduzeća za gazdovanje lukom potvrdio presudu suda od 24. maja 2002.

3. Izvršenje presude od 24. maja 2002.

87. Generalni direktor lučkog preduzeća je 27. maja 2002. poništio rešenja o otpuštanju podnosilaca predstavke od 20. februara 2002. i vratio ih na posao. Oni, međutim, nisu bili premešteni u TPK.

88. Preduzeće sa ograničenom odgovornošću TPK reorganizovano je 24. juna 2002. i tako je nastalo javno preduzeće „Trgovačka pomorska luka” (ОАО «Морской торговый порт» – МТП). Kalinjingradski oblasni sud je 11. septembra 2002. razjasnio da podnosioci predstavke treba da budu vraćeni na posao u MTP, preduzeće koje je pravni naslednik TPK.

89. Svi podnosioci predstavke su ponovo otpušteni 7. avgusta 2002. godine zbog neopravdanog izostajanja s posla. Oni su, međutim, istakli da im je još 10. juna generalni direktor lučkog preduzeća potvrdio pismenim putem da za njih u starom preduzeću nema mogućnosti za zaradu zbog toga što je utovarno-istovarna dozvola istekla još 2001. Podnosioci predstavke su se žalili sudu zbog toga što su otpušteni s posla.

90. Baltički rejonski sud Kalinjingrada je 7. oktobra 2002. pozitivno rešio žalbu podnosilaca predstavke. Sud je ustanovio da tuženi nije izvršio

presudu od 24. maja u delu koji se odnosio na premeštaj dokera u TPK i da je njihovo otpuštanje zbog neovlašćenog izostanka s posla s tih razloga bilo nezakonito. Sud je naložio da im se isplati izgubljena zarada i naknada za nematerijalnu štetu. Kalinjingradski oblasni sud je 22. januara 2003. u žalbenom postupku potvrdio tu presudu.

91. Radni odnos podnosilaca predstavke s preduzećem za gazdovanje „Lukom Kalinjingrad” prekinut je 30. oktobra 2002. „u vezi s njihovim prelaskom u drugo preduzeće”. Generalni direktor MTP je sutradan potpisao rešenje o zapošljavanju podnosilaca predstavke na mestima dokera druge kategorije. Podnosioci predstavke su naveli da su ta radna mesta koja su im ponuđena bila ispod nivoa njihovih stručnih kvalifikacija kao dokera.

92. Sudija Baltičkog rejonskog suda Kalinjingrada je, na molbu podnosilaca predstavke, 30. decembra 2002. razjasnio presudu od 24. maja 2002. u tom smislu da podnosioci predstavke treba da budu zaposleni u MTP kao dokeri. To razjašnjenje je 26. februara 2003. potvrdio Kalinjingradski oblasni sud.

II. MERODAVNO UNUTRAŠNJE PRAVO

A. Ustav Ruske Federacije

93. Članom 19. ruskog Ustava propisano je da država jemči jednakost prava i sloboda svim građanima, bez obzira na njihov pol, rasu, nacionalnost, jezik, poreklo, imovinski ili službeni status, mesto stanovanja, veroispovest, uverenja, članstvo u društvenim organizacijama i druge okolnosti.

94. Članom 30. stav 1. zajamčeno je pravo udruživanja, uključujući i pravo na formiranje sindikata za zaštitu vlastitih interesa.

B. Zakonik o radu RSFSR (od 25. septembra 1992)

95. Član 2. tog zakonika (koji je bio na snazi u predmetnom vremenu) jemčio je pre svega pravo na jednaku finansijsku naknadu za jednak rad bez ikakve diskriminacije i pravo na obraćanje sudu radi zaštite vlastitih prava iz rada.

C. Krivični zakonik Ruske Federacije (od 13. juna 1996)

96. Članom 136. tog zakonika zabranjeno je narušavanje jednakosti prava i sloboda čoveka i građanina zavisno od, *inter alia*, pripadnosti društvenim organizacijama, čime se nanosi šteta pravima i zakonitim interesima građana.

D. Zakon o sindikatima (Zakon br. 10-FZ od 12. januara 1996)

97. Član 9. tog zakona zabranjuje svako ograničavanje socijalnih, radnih, političkih ili kakvih drugih prava ili sloboda građana po osnovu njihove pripadnosti ili nepripadnosti nekoj sindikalnoj organizaciji. Zabranjeno je usloviti zapošljavanje, unapređenje ili otpuštanje radnika njihovim članstvom u određenom sindikatu ili činjenicom da nisu učlanjeni u određeni sindikat.

98. Član 29. jemči sudsku zaštitu prava sindikata. Sud mora ispitati slučajeve koji se odnose na navodna kršenja prava sindikata pokrenute na zahtev tužioca, ili u parničnom postupku ili u vidu žalbe koju podnosi sindikat.

99. Član 30. propisuje da državni i opštinski funkcioneri, poslodavci i zvaničnici udruženja poslodavaca podležu disciplinskoj, upravnoj ili krivičnoj odgovornosti u slučaju kršenja zakona o sindikatima.

E. Građanski Zakon Ruske Federacije (od 30. novembra 1994)

100. Član 11. tog zakona propisuje da sudovi moraju razmotriti zahteve za zaštitu građanskih prava koja su prekršena ili osporena.

101. Članom 12. precizirano je da se zaštita građanskih prava ostvaruje, *inter alia*, priznavanjem prava, vraćanjem u pređašnje stanje koje je postojalo do kršenja prava i donošenje rešenja o zabrani daljeg preduzimanja radnji koje ugrožavaju ili prete da ugroze neko pravo, kao i isplate naknade za pretrpljenu materijalnu i nematerijalnu štetu.

III. RELEVANTNI MEĐUNARODNI DOKUMENTI**A. Savet Evrope**

102. Član 5. Evropske socijalne povelje (revidirane), koju Ruska Federacija nije ratifikovala, glasi kako sledi:

„Pravo na organizovanje**Član 5.**

U nameri da obezbede unapređivanje slobode radnika i poslodavaca da stvaraju lokalne, nacionalne ili međunarodne organizacije za zaštitu svojih ekonomskih i socijalnih interesa i da se priključuju tim organizacijama, strane ugovornice se obavezuju da svojim nacionalnim zakonodavstvom neće ugrožavati, niti ga primenjivati na način koji ugrožava ovu slobodu. Obim primene garancija predviđenih ovim članom u odnosu na policiju određuje se nacionalnim zakonima ili propisima. Princip kojim se uređuje primena ovih garancija na pripadnike vojnih snaga i stepen

njihove primene na lica u ovoj kategoriji takođe se utvrđuje nacionalnim zakonima ili propisima.”

103. Evropski komitet za socijalna prava Saveta Evrope (pređašnji Komitet nezavisnih eksperata), koji je nadzorni organ za Evropsku socijalnu povelju, stao je na stanovište da unutrašnje pravo mora jemčiti pravo radnika na pristupanje sindikatu i predvideti delotvorne kazne i pravne lekove u slučaju da to pravo nije poštovano. Članovi sindikata moraju biti zaštićeni od bilo kakvih štetnih posledica koje bi njihovo članstvo u sindikatu ili njihove sindikalne aktivnosti mogle imati po njihovo zaposlenje, posebno od bilo kakvih oblika represalija ili diskriminacije u oblasti radnog angažmana, otpuštanja ili unapređenja, zbog toga što oni pripadaju sindikatu ili se uključuju u sindikalne aktivnosti. Kada do takve diskriminacije dođe, unutrašnje pravo mora sadržati odredbu koja će predvideti naknadu koja je adekvatna i srazmerna šteti koju je žrtva pretrpela (vidi, na primer Zaključke za 2004, Bugarska, str. 32).

104. Komitet je dalje zaključio da, kako bi zabrana diskriminacije bila delotvorna, unutrašnje pravo mora predvideti odgovarajuće i delotvorne pravne lekove u slučaju navoda o diskriminaciji; pravni lekovi koji stoje na raspolaganju žrtvama diskriminacije moraju biti primereni, srazmerni i moraju imati efekat odvracanja (vidi, na primer, Zaključke za 2006, Albanija, str. 29). Unutrašnje pravo takođe mora predvideti mogućnost prebacivanja tereta dokazivanja kako bi se olakšalo breme podnosilaca tužbe u slučajevima diskriminacije (vidi Zaključke za 2002, Francuska, str. 24).

B. Međunarodna organizacija rada (u daljem tekstu MOR)

105. Član 11. Konvencije br. 87 MOR o slobodi udruživanja i zaštiti prava na organizovanje (tu konvenciju je ratifikovala Ruska Federacija) predviđa kako sledi:

„Član 11.

Svaki član Međunarodne organizacije rada za koga je ova konvencija na snazi obavezuje se da preduzme sve potrebne i pogodne mere da bi trudbenicima i poslodavcima obezbedio slobodno vršenje sindikalnih prava.”

106. Član 1. Konvencije MOR br. 98 o primeni principa prava na organizovanje i vođenje kolektivnih pregovora (i tu konvenciju je ratifikovala Ruska Federacija) glasi kako sledi:

„Član 1.

1. Radnici treba da koriste odgovarajuću zaštitu protiv svih akata diskriminacije u oblasti zapošljavanja koja bi mogla biti štetna po sindikalnu slobodu.

2. Takva zaštita se može naročito primeniti ukoliko se radi o aktima koji bi imali za cilj sledeće:

(a) da zaposlenje radnika podrede uslovu da se on ne učlanjuje u sindikat ili da prestane da pripada sindikatu;

(b) da se radnik otpusti ili da mu se svim ostalim sredstvima nanese šteta zbog toga što je on član sindikata ili što učestvuje u sindikalnim delatnostima izvan radnih sati ili, uz pristanak poslodavca, za vreme radnih sati.”

107. U Zborniku odluka i principa Komiteta za slobodu udruživanja Upravnog tela MOR (2006) sadržana su sledeća načela:

”...

769. Diskriminacija po osnovu pripadnosti sindikatu predstavlja jedno od najtežih kršenja slobode udruživanja zato što može da dovede u pitanje samo postojanje sindikata:

...

818. Osnovne odredbe nacionalnog zakonodavstva, koje zabranjuju diskriminaciju po osnovu pripadnosti sindikatu nisu adekvatne ako ne predviđaju proceduru za obezbeđivanje delotvorne zaštite od diskriminacionih postupaka.

...

820. Poštovanje načela slobode udruživanja jasno nalaže da radnicima koji smatraju da se prema njima postupa pristrasno zbog njihove sindikalne aktivnosti budu dostupni mehanizmi za naknadu štete koji su ekspeditivni, nisu skupi i potpuno su nepristrasni.

...

835. U slučaju diskriminacije po osnovu pripadnosti sindikatu, nadležni organi vlasti koji razmatraju radne sporove moraju bez odlaganja da započnu istragu i da preduzmu odgovarajuće mere kako bi ispravili sve posledice diskriminacije po osnovu pripadnosti sindikatu na koje im je skrenuta pažnja.”

108. Komitet MOR za slobodu udruživanja dostavio je Komitetu eksperata predmet br. 2199. u vezi sa žalbom koju je protiv vlade Ruske Federacije podnela Konfederacija rada Rusije (KTR). KTR je 18. aprila 2002. godine predočila činjenice o diskriminaciji koju je po osnovu pripadnosti sindikatu vršila uprava „Pomorske trgovinske luke Kalinjingrad”. Komitet je, *inter alia*, ustanovio sledeće:

„... 702. Uzimajući u obzir da je Baltički rejonski sud u svojoj presudi ustanovio da navodi o diskriminaciji po osnovu pripadnosti sindikatu nisu bili dokazani, Komitet primećuje da je, od trenutka kada je sud doneo odluku o vraćanju članova RPD-a na posao u proizvodnom sektoru koji je pod kontrolom TPK, budući da je njihovo otpuštanje smatrao nezakonitim, uprava preduzeća za gazdovanje lukom nastavila da se opire potpunom izvršenju te odluke, uprkos tome što su data odgovarajuća razjašnjenja i potvrde kako od strane samog suda, tako i od strane viših sudskih instanci. Uzimajući u obzir sve te okolnosti, Komitet se oseća primoran da ispita razloge koji motivišu takve akcije poslodavca, pre svega njegovo neprestano odbijanje da dokere-članove RPD-a vrati na posao, uprkos višekratnim sudskim odlukama o

tome. Uzimajući takođe u obzir rezoluciju Dume, u kojoj se izražava krajnja zabrinutost zbog takve situacije i potvrđuje osnovanost pokretanja pitanja o diskriminaciji po osnovu pripadnosti sindikatu, Komitet se obraća vladi s molbom da sprovede nezavisnu istragu povodom navoda o diskriminaciji po osnovu pripadnosti sindikatu i da, ako se dokaže da su prema članovima [RPD] bile preduzimane diskriminacione radnje, posebno u vezi sa činjenicom da oni nisu premešteni na rad u proizvodnim sektorima koji su pod kontrolom TPK u skladu sa odlukom suda, preduzme sve potrebne korake da to ispravi, da obezbedi njihovo vraćanje na posao u TPK onako kako su to naložili sudovi, kao i isplatu svih zaostalih plata. Pored toga, primećujući da su dokeri ponovo otpušteni i da je podneta nova tužba, Komitet zahteva od vlade da ga obaveštava o ishodu tog slučaja.

703. Kada je reč o mehanizmima za otklanjanje posledica navodnih postupaka diskriminacije po osnovu članstva u sindikatu, Komitet podseća na to da nije dovoljno to što postoje osnovne zakonske odredbe koje zabranjuju diskriminaciju po osnovu članstva u sindikatu ako te odredbe nisu praćene delotvornim procedurama koje obezbeđuju njihovu primenu u praksi (vidi Zbornik odluka i principa Komiteta za slobodu udruživanja upravnog tela MOR, četvrto izdanje, 1996, stav 742). Primećujući da se u ovom slučaju podnosilac pritužbe obraćao raznim sudskim instancama od 2001. godine iznoseći navode o diskriminaciji po osnovu članstva u sindikatu koje su, sve do maja 2002. bile odbacivane iz procesnih razloga, Komitet smatra da zakonske odredbe kojima se uređuje zaštita od diskriminacije po osnovu članstva u sindikatu nisu u dovoljnoj meri jasne. S tih razloga, Komitet zahteva od vlade da preduzme sve potrebne mere, uključujući tu unosenje izmene i dopuna u postojeće zakone kako bi obezbedila da sve pritužbe u vezi s diskriminacijom po osnovu članstva u sindikatu budu razmatrane u nacionalnim zakonskim procedurama koje su jasne i ekspeditivne...”

PRAVO

...

II. NAVODNO KRŠENJE ČLANA 14. KONVENCIJE U VEZI SA ČLANOM 11.

115. Ostali podnosioci predstavke pozvali su se na čl. 11. i 14. Konvencije ukazujući na kršenje njihovih prava na slobodu udruživanja, kao i na to da je državna vlast dopustila da poslodavac preduzima diskriminacione mere prema podnosiocima predstavke i odbila da razmatra njihove tužbe zbog diskriminacije zato što u unutrašnjem pravu ne postoji delotvoran pravni mehanizam za to.

Član 11. Konvencije glasi kako sledi:

„Član 11.

1. Svako ima pravo na slobodu mirnog okupljanja i slobodu udruživanja s drugima, uključujući pravo da osniva sindikat i učlanjuje se u njega radi zaštite svojih interesa.

2. Za vršenje ovih prava neće se postavljati nikakva ograničenja, osim onih koja su propisana zakonom i neophodna u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti ili javne bezbednosti, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih. Ovim se članom ne sprečava zakonito ograničavanje vršenja ovih prava pripadnicima oružanih snaga, policije ili državne uprave.”

Član 14. glasi kako sledi:

„Član 14.

Uživanje prava i sloboda predviđenih u ovoj konvenciji obezbeđuje se bez diskriminacije po bilo kom osnovu, kao što su pol, rasa, boja kože, jezik, veroispovest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno poreklo, veza s nekom nacionalnom manjinom, imovno stanje, rođenje ili drugi status.”

A. Obim obaveza Države po osnovu člana 14. Konvencije sagledanog zajedno sa članom 11. Konvencije

1. Podnesci stranaka

(a) Podnosioci predstavke

116. Podnosioci predstavke su tvrdili da su njihova prava, zajamčena članom 11. Konvencije, bila narušena zbog toga što je njihov poslodavac postupao u nameri da ih odvrati od članstva u sindikatu i da ih kazni zbog članstva u sindikatu. Oni su naveli da je Država bila neposredno umešana u čitav niz negativnih mera koje su preduzete prema njima kao članovima sindikata RPD, budući da se to odvijalo pod kontrolom „Kalinjingradske pomorske luke”. Oni su naveli da je 20 posto akcija držao kalinjingradski Regionalni fond za razvoj, dok je još 35 posto akcija bilo na raspolaganju Karetnog, koji je u isto vreme obavljao i funkciju prvog zamenika gubernatora, upravnika Fonda i člana Odbora direktora preduzeća za gazdovanje pomorskom lukom.

117. Podnosioci predstavke su tvrdili da je njihovo članstvo u RPD-u imalo pogubne posledice po njihovo zaposlenje i zaradu, kao i da je poslodavac koristio razne mere pritiska da bi ih odvojio od kolega koji nisu bili članovi tog sindikata. Oni su pomenuli premeštanje članova RPD-a u posebne radne brigade, što su priznali sami direktori „Kalinjingradske pomorske luke” u usmenim i pismenim objašnjenjima upućenim Baltičkom rejonskom sudu, što je odraženo u presudi tog suda od 22. marta 2000. (vidi gore, stav 45). Podnosioci predstavke su naglasili da je istom presudom potvrđeno i smanjenje njihovih zarada, koje su i inače uvek bile znatno niže od zarada u drugim radnim brigadama. Takođe, naveli su da je uprava pristrasno sproveda testiranje iz poznavanja propisa u oblasti zaštite na radu i da je donela pristrasne odluke o njihovom otpuštanju zbog viška radne snage.

(b) Država

118. Država je osporila te navode. Saopštila je da je kalinjingradski Regionalni fond za razvoj, kao državni organ, posedovao manje od 20 procenata akcija „Kalinjingradske pomorske luke”, i to samo u jednom kratkom periodu – od maja do novembra 1998. Kada je reč o Karetnom, on nikada nije istovremeno obavljao dužnosti državnog činovnika i člana Odbora direktora pomorske luke. Stoga, po mišljenju Države, Država ne može snositi odgovornost za antisindikalne akcije zbog kojih su se podnosioci predstavke obratili sudu.

119. Država je dalje navela da je pritužbu u vezi s drastičnim smanjenjem zarada podnosilaca predstavke ispitao kalinjingradski Inspektorat za rad, koji je razjasnio da su radne brigade u čijem su sastavu bili članovi RPD-a zarađivale otprilike isto onoliko koliko i radne brigade u čijem su sastavu bili dokeri koji nisu članovi RPD-a. Nije ustanovljeno kršenje prava lučkih radnika po osnovu rada. Takođe, nije bilo nikakve naznake diskriminacije članova RPD-a u načinu na koji je sproveden test iz oblasti poznavanja propisa o zaštiti na radu, niti u otpuštanjima koja su usledila.

2. Ocena Evropskog suda

120. Sud primećuje da stranke nisu saglasne kada je reč o tome da li su okolnosti ovog predmeta takve da je došlo do direktnog mešanja Države, s obzirom na status preduzeća koje gazduje kalinjingradskom pomorskom lukom. Sud smatra da on ne treba da presuđuje u tom pitanju zato što Ruska Federacija u svakom slučaju snosi odgovornost ako su kršenja zbog kojih je predstavka podneta proistekla iz toga što ona nije obezbedila zaštitu prava podnosilaca predstavke koja su predviđena članom 11. Konvencije, u skladu s nacionalnim zakonodavstvom (vidi *Wilson, National Union of Journalists and Others v. the United Kingdom*, nos. 30668/96, 30671/96 i 30678/96, stav 41, ECHR 2002-V).

121. Sud ponovo naglašava da član 11. stav 1. predstavlja sindikalnu slobodu kao jedan vid ili jedan specijalni aspekt slobode udruživanja (vidi *National Union of Belgian Police v. Belgium*, 27. oktobar 1975, stav 38, Series A no. 19 i *Swedish Engine Drivers' Union v. Sweden*, 6. februar 1976, stav 39, Series A no. 20). Reči „radi zaštite svojih interesa” u članu 11. stav 1. nisu izlišne, a Konvencija jemči slobodu da se zaštite profesionalni interesi članova sindikata sindikalnom akcijom, ponašanjem i razvojem koji visoke strane ugovornice moraju i dozvoliti i omogućiti (vidi *Wilson*, gore navedeno, stav 42).

122. Sud primećuje da su podnosioci predstavke dobili državnu zaštitu u odnosu na jednokratne mere njihovog poslodavca koje su, po njihovom uverenju, predstavljale povredu njihovih prava. Tako je jedan domaći sud naložio naknadu u vidu dvomesečne plate za njihovo premeštanje u radne

brigade u kojima su bili angažovani samo članovi RPD-a, zbog čega su navodno smanjene njihove zarade (vidi stav 46, gore); navodno pristrasni test iz poznavanja propisa o zaštiti na radu bio je ponovo organizovan po nalogu Državnog inspektorata za zaštitu na radu (vidi st. 27–28, gore); rejonski tužilac je ustanovio da je proizvoljno smanjen broj radnih sati, usled čega su smanjene zarade, pa je sud na osnovu toga naložio naknadu tog gubitka zarade i isplatu nematerijalne štete (vidi stavove 31 i 33, gore); naknada za izgubljenu zaradu i za nematerijalnu štetu dosuđena je i zbog neizvršenja presude od 24. maja 2002. (vidi stav 90, gore); i u većini slučajeva sudovi su takođe naređivali isplatu naknade pojedinačnim članovima sindikata koji su bili pogođeni postupcima poslodavca (vidi st. 53–73, gore). Sem toga, domaći sudovi su pomno razmatrali pritužbe podnosilaca predstavke u vezi s unosnim premeštajem u novo utovarno-istovarno preduzeće koji je bio ponuđen njihovim kolegama, ali ne i njima i izašli su u susret njihovim zahtevima da im se isplate naknade za izgubljenu zaradu, da budu vraćeni na posao i da im se isplati odšteta za nematerijalnu štetu (vidi stav 82, gore). Podnosioci predstavke se nisu žalili da su presude koje su domaći sudovi s tim u vezi donosili bile neosnovane ili proizvoljne.

123. Ipak, kada je reč o suštini prava na udruživanje koje je predviđeno članom 11, Evropski sud uzima u obzir celinu mera koje je donela neka država da bi jemčila slobodu sindikata, zavisno od polja slobodne procene države (vidi *Demir and Baykara v. Turkey* [GC], no. 34503/97, stav 144, 12. novembra 2008). Službenik ili radnik treba da ima slobodu da bude ili da ne bude član sindikata, a da za to ne bude kažnjen, niti da bude podvrgnut merama odvratanja (vidi *Associated Society of Locomotive Engineers and Firemen (ASLEF) v. the United Kingdom*, no. 11002/05, stav 39, ECHR 2007...). U formulaciji člana 11. eksplicitno se kaže da „svako” ima pravo, što znači da ta odredba očigledno obuhvata i pravo svakog čoveka da ne bude diskriminisan zbog toga što je izabrao da koristi pravo da ga štiti sindikat, takođe imajući u vidu i to da član 14. predstavlja integralni deo svakog člana koji propisuje prava i slobode, kakva god da je njihova priroda (vidi *National Union of Belgian Police*, gore navedeno, stav 44). Stoga ukupna celina mera primenjenih za zaštitu jemstava sadržanih u članu 11. treba da obuhvati i zaštitu od diskriminacije po osnovu članstva u sindikatu što, prema Komitetu za slobodu udruživanja predstavlja jedan od najtežih vidova kršenja slobode udruživanja koji može ugroziti samo postojanje sindikata (vidi stav 107, gore).

124. Sud nalazi da je od presudnog značaja da pojedinci koji su pogođeni diskriminacionim postupanjem treba da dobiju mogućnost da to ospore i da imaju pravo da pokrenu pravni postupak za naknadu štete i korišćenje drugih sredstava zaštite. Stoga su visoke strane ugovornice dužne da u skladu sa članovima 11. i 14. Konvencije uspostave pravosudni sistem koji će obezbediti realnu i delotvornu zaštitu od diskriminacije po osnovu članstva u sindikatu.

125. Zato Sud treba da razmotri da li su vlasti preduzele dovoljne mere da bi zaštitile podnosiocima predstavke od navodno diskriminacionog postupanja prema njima po osnovu njihovog izbora da stupe u sindikat.

B. Dovoljna zaštita od diskriminacije podnosilaca predstavke na osnovu njihovog članstva u sindikatu

1. Podnesci stranaka

(a) Podnosioci predstavke

126. Podnosioci predstavke su ukazali na to da su svi domaći sudovi kojima su se oni obraćali – Baltički rejonski sud Kalinjingrada, Kalinjingradski oblasni sud, kao i mirovni sudija Baltičkog rejona – jednoobrazno odbili da razmatraju suštinu njihove pritužbe zbog kršenja njihovog prava na slobodu udruživanja i diskriminacije, uz obrazloženje da se to može utvrditi samo u krivičnom postupku (vidi st. 45, 47. i 49, gore). Podnosioci predstavke su ukazali na to da se parnični postupak suštinski razlikuje od krivičnog gonjenja u tome što krivično gonjenje štiti javni interes društva u celini, dok se parnični postupak pokreće da bi se uspostavili narušeni individualni interesi privatnih lica. Budući da se u ovom slučaju radilo upravo o individualnim pravima podnosilaca predstavke, odbijanje domaćih sudova da razmatraju njihove pritužbe zbog diskriminacije u parničnom postupku lišilo ih je delotvornog pravnog leka. U svakom slučaju, tužilaštvo je takođe odbilo zahtev podnosilaca predstavke za pokretanje krivične istrage u vezi s navodnim kršenjem načela ravnopravnosti i nije preduzelo mere da utvrdi da li su pritužbe podnosilaca predstavke istinite.

127. Podnosioci predstavke su tvrdili da generičke antidiskriminativne odredbe u ruskom zakonodavstvu, na koje se Država pozvala, nisu delotvorne zbog toga što ne postoji funkcionabilni mehanizam za njihovu primenu i sprovođenje u delo. Što se tiče pozivanja Države na krivične odredbe, Država nije dokazala da je iko ikada optužen, suđen ili osuđen po članu 136. Krivičnog zakonika.

(b) Država

128. Država je osporila te navode. Država je navela da je RPD registrovan kao sindikat 1995. i da je preregistrovan 1999; prema tome, domaća vlast nije omela osnivanje niti funkcionisanje RPD-a. Zakon o sindikatima zabranjuje bilo kakvo mešanje državnih organa u funkcionisanje sindikata (član 5. stav 2) i propisuje da socijalna i radna prava ne mogu biti uslovljena članstvom u Sindikatu (član 9). Zakonik o radu koji je bio na snazi u predmetnom vremenu sadrži izvestan broj

jemstava: potrebno je odobrenje, tj. saglasnost sindikata da bi se član sindikata otpustio kao višak radne snage, zbog neadekvatnih stručnih kvalifikacija, slabog zdravlja itd. Čvršće garancije predviđene su za izabrane rukovodioce sindikata: bez prethodne saglasnosti sindikata oni ne mogu biti premešteni na drugo radno mesto, ne mogu biti otpušteni niti podvrgnuti disciplinskim sankcijama. Konačno, Država je navela da Zakonik zabranjuje diskriminaciju po osnovu pripadnosti nekoj društvenoj organizaciji (član 16. stav 2) i propisuje sudsku zaštitu u slučaju prekršenih prava (član 2).

129. Država je zastupala stanovište da podnosioci predstavke uživaju istu zaštitu prava i sloboda kakvu uživaju i ostali državljani Rusije. Oni su pre svega iskoristili svoje pravo na štrajk; obratili su se državnoj inspekciji rada i raznim tužilaštvima. Kada je reč o sudskom postupku za ustanovljenje diskriminacije, Država se pozvala na odluku Kalinjingradskog oblasnog suda, koji je utvrdio da se pritužba koju su podneli podnosioci predstavke, u suštini, odnosi na navodno kršenje jednakosti svih građana te o njoj, kao takvoj, treba odlučivati u krivičnom postupku po osnovu člana 136. Krivičnog zakonika. Država je sem toga navela da je 1997. šest lica osuđeno po tom članu. Takođe, Država je navela da podnosioci predstavke nisu osporili odluke tog tužilaštva o tome da ne pokrene krivični postupak zbog navodne diskriminacije, što znači da nisu iscrpli sve raspoložive unutrašnje pravne lekove.

2. Ocena Evropskog suda

130. Evropski sud primećuje da je preduzeće za gazdovanje Kalinjingradskom pomorskom lukom koristilo različite načine da bi primoralo radnike da istupe iz sindikata, uključujući tu njihovo premeštanje u posebne radne brigade sa ograničenim mogućnostima, kao i otpuštanja koja su potom sudovi proglašavali nezakonitima, smanjenje zarada, disciplinske mere, odbijanje da se uspostave njihova prava posle stupanja na snagu sudskih odluka itd. Usled svega toga broj članova RPD-a znatno je smanjen, sa 290 članova, koliko ih je bilo 1999, na 24 člana 2001. godine. Sud se takođe pozvao na zaključke Kalinjingradske oblasne Dume (vidi gore, stav 51) i Komiteta MOR za slobodu udruživanja (vidi gore, stav 108) o tome da su podnosioci predstavke osnovano pokrenuli pitanje diskriminacije po osnovu pripadnosti sindikatu. Stoga se Evropski sud slaže da su očigledno negativne posledice koje je članstvo u RPD-u imalo za podnosiocima predstavke bile dovoljne da se utvrdi kako to predstavlja *prima facie* slučaj diskriminacije u uživanju prava zajamčenih članom 11. Konvencije.

131. Evropski sud sem toga primećuje da su podnosioci predstavke u ovom predmetu zatražili od vlasti da spreči zloupotrebu (položaja) od strane poslodavaca koja je imala za cilj njihovo primoravanje da napuste sindikat. Podnosioci predstavke su skrenuli pažnju sudovima na redovno ponavljanje

diskriminacionih mera koje su prema njima preduzimane tokom dugog perioda. Po njihovom mišljenju, izlaženje u susret njihovim žalbama zbog diskriminacije predstavljalo bi najdelotvornije sredstvo za zaštitu njihovog prava da stupe u neki sindikat a da zbog toga ne budu kažnjeni niti podvrgnuti merama odvracanja.

132. Evropski sud primećuje da je rusko zakonodavstvo u predmetnom vremenu predviđalo zabranu diskriminacije na osnovu člansva ili nečlanstva u sindikatu (član 9. Zakona o sindikatima). U skladu s unutrašnjim zakonodavstvom žalba koju su uputili podnosioci predstavke zbog diskriminacije mogla je da bude razmotrena na sudu, shodno opštim odredbama ruskog Građanskog zakonika (čl. 11–12) i u skladu s *lexom specialis* koji je sadržan u članu 29. Zakona o sindikatima.

133. Međutim, u ovom slučaju te odredbe nisu bile delotvorne. Evropski sud primećuje da je domaća sudska vlast u dva različita postupka odbila da razmatra pritužbe podnete zbog diskriminacije, smatrajući da se postojanje diskriminacije može ustanoviti samo u krivičnom postupku, te da se stoga taj deo pritužbi podnosilaca predstavke ne može rešiti u postupku po osnovu parnične tužbe (vidi gore, st. 47. i 49). Ipak, taj stav koji je takođe potvrđen i u napomenama koje je dostavila Država, bio je odbačen onda kada je Baltički rejonski sud razmatrao suštinu predmeta, makar da se radilo i o drugoj pritužbi zbog diskriminacije koja je podneta skoro godinu dana kasnije (vidi gore, st. 83–84).

134. Međutim, suštinska manjkavost tog pravnog leka iz domena krivičnog prava sastoji se u tome da on, pošto se temelji na načelu individualne odgovornosti, zahteva dokaz „van razumne sumnje” neposredne namere jednog od glavnih direktora kompanije da diskriminiše članove sindikalne organizacije. Neuspeh u pokušaju da se ustanovi takva namera doveo je do odluka da se ne pokreće krivični postupak (vidi st. 38–39, 45, 47. i 49, gore). Sem toga, žrtve diskriminacije imaju samo manje važnu ulogu u pokretanju i vođenju krivičnog postupka. S tih razloga Evropski sud nije uveren da je krivičnim postupkom, koji je zavisio od sposobnosti tužilaštva da demaskira i dokaže neposrednu nameru diskriminacije protiv članova RPD-a mogao da pruži adekvatno i praktično ostvarivo pravno zadovoljenje u odnosu na navodnu diskriminaciju po osnovu članstva u sindikatu. Alternativno, građanski postupak bi omogućio da se ispuni daleko delikatniji zadatak razmatranja svih elemenata odnosa između podnosilaca predstavke i njihovog poslodavca, uključujući tu i kombinovano dejstvo različitih tehnika koje je poslodavac koristio ne bi li podstakao dokere da istupe iz članstva u RPD-u i na taj način bi pružio odgovarajuće pravno zadovoljenje.

135. Evropski sud se neće upuštati u spekulacije o tome da li je delotvorna zaštita prava podnosilaca predstavke da ne budu diskriminirani mogla da spreči buduće negativne mere koje su protiv njih preduzimali poslodavci, kako su to tvrdili podnosioci predstavke. Ipak, Sud smatra da je,

s obzirom na objektivne posledice ponašanja poslodavca, to što nije bilo takve zaštite moglo da izazove strah u vezi s potencijalnom diskriminacijom i da obeshrabri druga lica od stupanja u redove sindikata, što može dovesti do njegovog nestanka, a to bi se negativno odrazilo na uživanje slobode udruživanja.

136. Sasvim sažeto rečeno, Sud smatra da Država nije ispunila svoje pozitivne obaveze u pogledu uspostavljanja delotvorne i jasne pravosudne zaštite od diskriminacije po osnovu članstva u sindikatu. Iz toga sledi da je u ovom slučaju bio prekršen član 14. Konvencije sagledan zajedno sa članom 11.

III. NAVODNO KRŠENJE ČLANA 13. KONVENCIJE

137. Podnosioci predstavke su se žalili da nisu imali na raspolaganju delotvoran pravni lek za pritužbe zbog diskriminacije. Pozvali su se na član 13. Konvencije.

138. Sud primećuje da je ta pritužba neposredno povezana sa onima koje su već razmotrene po članovima 11. i 14. Konvencije. S obzirom na osnove na kojima je ustanovio kršenje člana 14. Konvencije, sagledano zajedno sa članom 11. (vidi gore, st. 130–136), Sud smatra da nema potrebe da pokreće zasebno pitanje u vezi s tom odredbom.

IV. PRIMENA ČLANA 41. KONVENCIJE

139. Član 41. Konvencije glasi kako sledi:

„Član 41.

Kada Sud utvrdi prekršaj Konvencije ili Protokola uz nju, a unutrašnje pravo visoke strane ugovornice u pitanju omogućava samo delimičnu odštetu, Sud će, ako je to potrebno, pružiti pravično zadovoljenje oštećenoj stranci.”

A. Šteta

140. Podnosioci predstavke su zatražili naknadu za gubitak zarade koji su pretrpeli usled toga što su bili diskriminirani po osnovu članstva u pripadnosti sindikatu. Njihova potraživanja pod tom stavkom kretala su se od oko 17.387 ruskih rubalja do oko 1.207.643 ruskih rubalja. Sem toga, tražili su još po 100.000 evra za svakog od njih ponaosob, na ime nematerijalne štete.

141. Država je ocenila ta potraživanja kao neosnovana i prekomerna.

142. Sud iznova naglašava da načelo koje je u osnovi odredbe o pravičnom zadovoljenju glasi da podnosilac predstavke treba, koliko je god to moguće, da bude doveden u položaj u kome bi se nalazio da nije došlo do kršenja Konvencije. Sud dosuđuje finansijsku naknadu po članu 41.

samo tamo gde je uveren da je gubitak ili šteta na koju je u predstavci ukazano zaista bila prouzrokovana kršenjem za koje je on, Sud, ustanovio da se dogodilo, budući da se od Države ne može tražiti da plati odštetu na ime gubitaka za koje nije odgovorna (vidi *Wilson*, gore navedeno, stav 54).

143. Sud primećuje da se u ovom slučaju naknada na ime pravičnog zadovoljenja može zasnivati samo na činjenici da je vlast odbila da ispita pritužbe podnosioca predstavke o diskriminaciji protiv njih. Sud ne može da se upušta u nagađanja oko toga da li bi podnosioci predstavke zaista bili u stanju da sačuvaju svoju zaradu da su te pritužbe delotvorno ispitane. S tih razloga, on odbacuje zahtev podnosioca predstavke na ime materijalne štete. Međutim, bezuspešni pokušaji da zaštite svoja prava da ne budu diskriminirani zbog toga što su članovi sindikata moralo je izazvati opravdanu ljutnju, frustraciju i emocionalnu patnju kod podnosioca predstavke (videti *Wilson*, gore navedeno, stav 61). Sud smatra da, na ravnopravnoj osnovi, svakom podnosiocu treba da dosudi iznos od 2.500 evra na ime nematerijalne štete, uz nadoknadu svakog poreza koji bi mogao biti zaračunat na taj iznos.

B. Sudski i ostali troškovi

144. Podnosioci predstavke nisu podneli zahtev za nadoknadu sudskih i ostalih troškova. Primećujući da su podnosioci predstavke dobili po 701 evro na ime pravne pomoći od Saveta Evrope, Sud ne dosuđuje nikakvu naznaku po ovoj stavci.

C. Zatezna kamata

145. Sud smatra da zatezna kamata treba da bude jednaka najnižoj kamatnoj stopi Evropske centralne banke uvećanoj za tri procentna poena.

SA SVIH TIH RAZLOGA, SUD JEDNOGLASNO

1. *Odlučuje* da izbriše sa spiska predstavki ovu predstavku u delu koji se odnosi na pritužbe dvadesetog i trideset prvog podnosioca (Aleksandar Fjodorovič Verhoturcev i Aleksandar Mihajlovič Lenjičkin);
2. *Zaključuje* da je došlo do kršenja člana 14. Konvencije sagledanog zajedno sa članom 11. u odnosu na preostale podnosioc predstavke;
3. *Zaključuje* da nije potrebno da razmotri predstavku sa stanovišta člana 13. Konvencije;

4. *Zaključuje*

(a) da je Država dužna da plati svakom podnosiocu predstavke, u roku od tri meseca od dana kada ova presuda postaje pravosnažna u skladu sa članom 44. stav 2. Konvencije, iznos od 2.500 evra (dve hiljade i pet stotina evra) na ime nematerijalne štete, uz dodatak svakog poreza koji bi na taj iznos mogao biti zaračunat, preračunato u ruske rublje po kursu koji važi na dan isplate;

(b) da po isteku gore navedenog roka od tri meseca do konačne isplate iznosa, na navedeni iznos treba platiti običnu kamatnu stopu jednaku najnižoj kamatnoj stopi Evropske centralne banke uvećanoj za tri procentna poena;

5. *Odbacuje* ostatak zahteva podnosilaca predstavke za pravično zadovoljenje.

Sačinjeno na engleskom jeziku i dostavljeno u pisanoj formi 30. jula 2009, u skladu s pravilom 77 st. 2. i 3. Poslovnika Suda.

Stiven Filips,
zamenik sekretara

Rait Maruste,
predsednik

PRESUDA U PREDMETU DANILJENKOV I OSTALI PROTIV RUSIJE

© Savet Evrope/Evropski sud za ljudska prava, 2012.

Zvanični jezici Evropskog suda za ljudska prava su engleski i francuski. Ovaj prevod je nastao uz podršku Fiducijarnog fonda za ljudska prava Saveta Evrope (www.coe.int/humanrightstrustfund). Tekst prevoda ne obavezuje Sud, niti Sud snosi bilo kakvu odgovornost za njegov kvalitet. Prevod može biti preuzet iz baze podataka predmeta Evropskog suda za ljudska prava HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) ili iz kakve druge baze podataka sa kojom je Sud podelio ovaj prevod. Tekst može biti preštampan u nekomercijalne svrhe pod uslovom da se tačno naznači puni naziv predmeta, uz gore navedeno obaveštenje o autorskom pravu i uz pozivanje na Fiducijarni fond za ljudska prava Saveta Evrope. Ako nameravate da bilo koji deo ovog prevoda iskoristite u komercijalne svrhe, molimo vas da se prethodno obratite na adresu publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à l'adresse suivante: publishing@echr.coe.int